

Zondag 5 november 2023
zevende van de herfst
uitgelicht: Ruth

*Gebed van de zondag = lied: 'Kom, zing het lied van Eva': **lied 738***

Ruth, gelezen en gezongen. Liedteksten (t. en m. Edwin Schimscheimer)

Overweging

Waar u gaat, zal ik gaan.
Waar u slaapt, zal ik slapen.
Uw volk is mijn volk, en uw God is mijn God.

Ruth – in de bijbel is ze een van de grote voorbeelden van loyaliteit. Terwijl Orpa naar haar familie teruggaat, blijft Ruth bij haar schoonmoeder.

Ruth – haar woorden hebben dichters en componisten geïnspireerd. Edwin, die er muziek bij schreef. Stef Bos met zijn 'lied van Ruth' in het Zuidafrikaans. Ze hebben dichters geïnspireerd. We zullen straks een lied van Fedde Schurer zingen, uit het Fries vertaald door Margryt Poortstra. Ze hebben schilders en tekenaars geïnspireerd – zie de afbeeldingen op de liturgie.

Loyaliteit kennen we als een deugd. Loyaliteit kan ons ontroeren. Wie kent niet het voorbeeld van honden die loyaal zijn aan hun baas. Loyaliter soms dan goed is voor de hond zelf.

Loyaliteit geeft een warm gevoel. We verbinden loyaliteit met niet-egocentrisch zijn. Met je eigen belang kunnen relativeren. Zonder loyaliteit geen duurzame relaties. Door volharding kunnen relaties sterker worden en zich verdiepen. Liefde is immers niet gemakkelijk. Liefde vraagt om een wisselwerking van geven en nemen. Loyaliteit is volhouden, wat betekent dat je niet wegloopt. Bijvoorbeeld van een situatie die niet alleen iets te geven heeft, maar ook iets van je vraagt. Blijf je de ander trouw, ook als de relatie iets van je vraagt wat misschien niet heilzaam is voor jezelf, maar wel voor de ander?

Misschien hebben liefdesrelaties die stuk lopen wel vaak te maken met een gebrek aan loyaliteit jegens elkaar. Iemand zei: loyaliteit kan de lijm zijn die mensen bij elkaar houdt, wanneer het even niet zo goed gaat.

Wat is loyaliteit eigenlijk precies?

Loyaal zijn is allesbehalve eenvoudig. Is ook niet eenduidig. Er speelt vaak heel veel mee.

Zo ook voor Ruth en Orpa. Orpa is degene die terugkeert naar haar familie. Het verhaal spreekt hier geen oordeel over uit. Er wordt niet gezegd dat Orpa de verkeerde keuze maakt en Ruth de juiste. Want zo eenvoudig ligt het niet.

Beide vrouwen zijn moabitisch – ze wonen in Moab, wat nu Libanon is. Beiden zijn ze met een buitenlander getrouwd. Met een economische vluchteling – al kende men dat begrip toen niet. Ze hebben daarmee hun eigen volk verlaten. Het losgelaten. Kunnen ze nog wel naar hun eigen families terug?

Noömi denkt van wel. En Orpa waagt het erop. Ruth kiest voor haar schoonmoeder. Uit loyaliteit aan haar. Maar misschien spelen er andere gedachten mee. Misschien voelt ze zich inmiddels van haar eigen volk vervreemd. Misschien voelt dit voor haar veiliger: bij de vrouw blijven die haar familie geworden is. Van wie ze is gaan houden. Met wie ze samen hopelijk zal kunnen overleven. Wat niet eenvoudig zal zijn, want ze hebben geen van beiden meer een man. En zijn daardoor aangewezen op goodwill en hulp van anderen.

Loyaliteit...

Je kunt ook té loyaal zijn. Je kunt aan loyaliteit ten onder gaan. Je kunt erin verstrikt raken. En niet meer vrij zijn. Vastzitten in een patroon waar je je niet aan kunt ontworstelen. Juist omdat er vaak verschillende belangen meespelen. Omdat loyaliteit niet eenduidig is.

Iemand vertelde me hoe ze zich als jong meisje had aangeleerd haar moeder een plezier te doen. Dat voelde fijn en gezellig. Ze deed kleine klusjes. Hielp spontaan met de afwas. Stofzuigde even snel voordat haar moeder thuis kwam. Ze schreef regelmatig kleine briefjes en kaartjes om haar op te vrolijken. Het leverde haar iets op: ze kreeg er waardering en liefde voor terug. Als tiener kreeg ze verkering. Voor haar schoonmoeder probeerde ze hetzelfde te doen.

Maar zij was heel iemand anders. Ze zag de kleine attenties niet eens. Ze merkte niet eens op hoe haar schoondochter op haar gericht was. Ze was vooral bang dat die er met haar zoon vandoor zou gaan. Wat ze ook deed.

De jonge vrouw raakte behoorlijk gefrustreerd. Teleurgesteld bedacht ze dat ze het nooit goed kon doen. Geleidelijk aan ontdekte ze dat ze vast zat in een ongezond patroon van 'liefde verdienen'. Ze stopte met pleasen. Ze deed enkel nog dingen voor haar schoonmoeder die ze uit eigen vrije wil fijn vond om te doen.

Toen werd haar schoonmoeder ziek. Haar schoondochter verzorgde haar vrij intensief. En mocht dichtbij haar zijn in haar eenzaamheid, grote zorgen en verdriet. Het ontroerde haar om haar schoonmoeder zo kwetsbaar te zien. En om haar eigen onvermogen te ervaren: dit kon ze niet voor haar oplossen. Ze merkte hoe er een ander soort loyaliteit groeide. Niet een loyaliteit die als doel had de liefde van haar schoonmoeder te verdienen. Maar een loyaliteit die bestond uit naast haar willen staan in haar lijden.

Ruth wil loyaal zijn aan haar schoonmoeder. Maar die maakt dat haar niet makkelijk. Ze doet haar uiterste best Orpa en Ruth weg te sturen. En ze doet dat zonder dat ze hen iets verwijt. 'Gaan jullie nu maar allebei terug naar het huis van je moeder,' zegt ze. 'Moge de HEER zo goed voor jullie zijn als jullie voor mij en mijn gestorven zonen zijn geweest. Moge Hij ervoor zorgen dat jullie allebei geborgenheid vinden in het huis van een man.' En ze voegt eraan toe dat zij zelf hen immers geen nieuwe echtgenoot meer kan bieden. Er is er één tegen wie Noömi wel verwijten uit. Dat is God. Hij heeft haar deze ellende aangedaan. Hij heeft zich tegen haar gekeerd. Ze klinkt zo bitter als ze later genoemd wil worden.

Maar Ruth gaat niet terug naar familie. Ze houdt voet bij stuk: 'Waar u gaat, zal ik gaan...' Is Noömi daar blij mee? Niet dat we merken. Is ze gerustgesteld? We horen er niets over. Ze dringt alleen niet langer meer aan. En eenmaal in Bethlehem komt alle bitterheid eruit. Het is of ze alle ellende herbeleeft. 'Noem me Mara, want de Ontzagwekkende heeft mijn lot zeer bitter gemaakt.' Waarom zou je me nog Noömi noemen, de lieflijke? Ik ben niet lieflijk meer. Ik ben leeg. Waardeloos. Alles is me afgenomen.

Het valt ook niet mee voor haar.

En toch. Die klaagzang roept ook irritatie op. Geen woord van waardering voor Ruth. Ze heeft nauwelijks oog voor iemand anders. Voor wat haar schoondochters is overkomen. Voor de rest van de wereld. Ze is een ouwe zeur geworden.

Het meest loyaal zijn we aan degene die ons het meest na staat. Noömi verwijdt zich een eind van Ruth. En toch, toch blijft Ruth bij haar. Ruth houdt vol. Ze spreekt van 'jij en ik': jouw volk is mijn volk, jouw God is mijn God. Ze neemt het risico van een onzekere toekomst in een vreemd land. Waar Noömi zonder man en zoons niemand zal zijn. En waar zij, als schoondochter van Noömi, de schaduw van een niemand zal zijn.

Misschien is dat wel wat haar loyaliteit zo bijzonder maakt: haar loyaliteit is vrij. Ze heeft er niets mee te winnen. Ze blijft Noömi trouw terwijl die trouw op geen enkele manier heilzaam lijkt te zijn voor haarzelf. Zoals de vrouw in het voorbeeld waar ik van vertelde, die op het eind een nauwe band met haar schoonmoeder kreeg. Matteüs 'beloont' Ruth ervoor door haar op te nemen in de stamboom van Jezus.

Noömi's dankbaarheid komt pas wanneer er weer toekomst is. En dat is als Obed wordt geboren. 'Noömi nam de jongen op haar schoot en bleef hem vanaf dat moment verzorgen,' vertelt het verhaal.

Noömi krijgt weer kleur. Haar leven heeft weer zin. Ze kan weer van belang zijn voor iemand anders. Het is het grootste cadeau dat Ruth haar door haar loyaliteit kon geven.

Muziek

*Lied: 'Wijs mij niet af, ik kan je niet verlaten': **lied 787***